

Viktor Larsson
Kolbäcks-pojken, som blev statsråd.

Victor föddes på Skantsen i Kolbäck socken 18 juni 1869. Hans far var kanalarbetaren, stenhuggaren Johannes Larsson född i Hvarf socken 17 september 1827 och död i Kolbäck 12 november 1888. Victors mor hette Johanna Persdotter född i Västanfors 27 juni 1832 och död 28 januari 1901 på Skantsen, Kolbäck. Familjen bodde i det lilla röda huset mellan Skantzöbadet och Strömsholms kanal, idag Elias café. Victor växte upp med 6 syskon. Han gick i skolan på Skantsen, nu en del av Skantzöbadet, och sedan i den 1878 nybyggda Näslunds skola. På den tiden gick man 6 år i skolan.

När Victor slutade skolan började han arbeta nära hemmet på Sörkvarns limfabrik. Efter 5 år där utbildade han sig till verktygsarbetare i Eskilstuna. 1892 fick han utflyttningsbetyg från Kolbäck för att flytta till Stockholm Kungsholmen. 1894 började han på ASEA i Västerås. Året därpå gifte han sig med Alma Grönqvist född 1869 i Vimmerby. 8 januari 1894 föddes dottern Alma Viktoria (Tora) i Stockholm Adolf Fredrik. Hustru Alma avled 1931 i Stockholm Matteus. Viktor gifte om sig med Gerda Johanna Björling från Arboga. De bodde på Dalagatan 44, Stockholm. Viktor Larsson avled 27 september 1950 i Stockholm Gustav Vasa.

När Viktor Larsson kom till ASEA fanns det ingen fackförening, men på hösten 1895 hölls ett möte med järn- och metallarbetare. 17 personer kom till mötet, som leddes av Viktor Larsson och alla antecknade sig för medlemskap i den planerade föreningen, som blev avdelning 20 och som 1896 inträdde i Svenska Järn- och Metallarbetareförbundet. Viktor Larsson representerade avd. 20 i centralstyrelsen och blev sedan ordförande.

En fackföreningsmedlem skulle, enl. Viktor Larsson: 1. besöka möten och betala avgiften 2. behandla andra medlemmar som familjemedlemmar och hjälpa varandra 3. visa förakt för dem som inte var medlemmar, men inte tvinga någon att ansluta sig. Ett önskemål var medlemmarnas nykterhet. Han var själv organiserad nykterist och var mycket nöjd med stadsfullmäktiges beslut 1901 att hålla ölstugor och krogar stängda viss tid över helgerna. Likaså avslogs stadsbyggnadskommitténs begäran om tilläggsanslag för att bygga lokaler för ett punschbryggeri.

Hans sätt att föra avtalsrörelser blev ett mönster för förbundsstyrelsen i Stockholm. Hans klokhet och lugn är omvittnat. När stadsfullmäktige biföll ett förslag att magistraten vid arbetskonflikten 1905 skulle få förstärkning av polisen, var Viktor Larsson den ende som röstade emot. När landstinget inte längre skulle stå för kostnaden för ridande polis, som inrättats vid storstrejken 1909, och kostnaden skulle läggas på staden ansåg Viktor Larsson att det räckte om de fick cyklar. Han förlorade, men beslutet överklagades och frågan löstes 1913. Vid flera tillfällen blev det Larssons uppgift att gjuta olja på vågorna. Genom sitt lugn kunde han ställa allt till rätta, när partikamrater förivrat sig. 20 april 1917 anordnade Metalls avd. 20 i Västerås hungerdemonstrationer på Stora torget. Då for Larsson från Stockholm till Västerås och talade lugnande ord till deltagarna och avstyrde vidare intermezzon.

1899 blev Viktor Larsson den förste socialdemokraten, som invaldes i Västerås stadsfullmäktige och en av de två första i landet. 1906 blev han och red. Anders Pers inte återvalda, men 1910 invaldes de igen. Då tillämpades för första gången den nya proportionella valmetoden. 1916-1924 var Larsson stadsfullmäktiges vice ordförande. Under hans tid

behandlades frågan om byggande av stadshotellet vid Stora Torget. En annan fråga var att få koloniträdgårdar i staden.

1901 försökte socialdemokraterna få in flera ledamöter i fullmäktige men lyckades inte. Valsystemet, som grundade sig på inkomst och förmögenhet, stoppade dem. 214 personer röstade på socialdemokraten och det gav 2427 poäng. 109 röstade på motkandidaten och det gav 5349 poäng.

1910 ändrades den 5000-gradiga fyrskalan till den 40-gradiga röstskalan och den direkta proportionella valmetoden garanterade större inflytande för minoriteterna. Nu kunde samhällsgrupper, som förut inte haft möjlighet därtill, få plats i landstinget. Valda blev Viktor Larsson och Knut Kättström, som båda påverkade arbetet. En av alla viktiga frågor var att bevilja anslag för förskottering av resekostnader för medellösa arbetare, som anvisats arbete på annan ort. Anslaget för oförvårdad arbetslöshet höjdes, höjd skattesubvention till lasarettspatienterna.

Viktor Larsson var mycket intresserad av bostadsbyggande. Den arbetande befolkningens bostadsförhållanden var mycket dåliga. Det var stor bostadsbrist. Han strävade efter att tillvarata mindre bemedlades intressen. Beträffande Tekniska skolans nybyggnad gick Sigfrid Edström och Viktor Larsson på samma linje: *"att beslut om byggnadens uppförande skulle fattas redan innan avgörandet om lokalisering av den statliga elektrotekniska fackskolan fattats, detta för att ha en trumf på hand gentemot Örebro, som även aspirerade på den statliga skolan."* 1914 vann förslaget.

1918 hade riksdagen slopat den 40-gradiga röstskalan och allmän och lika kommunal rösträtt infördes. Vid valet till stadsfullmäktige 1919 fick socialdemokraterna in 22 ledamöter. Vid landstingsvalet 1919 fick socialdemokraterna och vänstersocialisterna majoritet. Socialdemokraterna undvek att utnyttja möjligheten att ta för sig platser. Av 9 platser i förvaltningsutskottet besatte de 4. Under 1920-talet höll vänstern en försonlig linje, som befrämjade arbetet och höll slitningar borta. Den nödvändiga sparsamheten, p.g.a. sjunkande skatteunderlag, förenade. Larsson och Kättström motsatte sig främst anslag, som inte låg i mindre bemedlades och arbetarnas intresse. Beträffande sjukvården värnade de om centralisationsprincipen och var emot landsortslasarett och sjukstugor.

Efter valet 1926 fick socialdemokraterna egen majoritet i landstinget. 1924 – 1926 var Viktor Larsson statsråd och kunde inte delta i landstinget, men han återkom och satt kvar t.o.m. 1927. L.L.Lorichs har skrivit uppskattande omdöme om Viktor Larsson: *"Viktor Larssons frånträdande av sina uppdrag i landstingets tjänst innebar en stor förlust för tinget. Larsson var en av tingets dugligaste och kunnigaste ledamöter under senare tider. Hans klara huvud och bestämda, men dock hovsamma uppträdande förskaffade honom aktning och respekt inom tingets alla åsiktsgrupper."*

1902 valdes Larsson in i riksdagen som socialdemokraternas och de frisinnades kandidat. Red. Anders Pers hade stött hans kandidatur: *"Jag har funnit Viktor Larsson vara en samvetsmänniska, rättrådig och med gott omdöme."* I en kommentar till valet skriver han den 18 september 1902: *"Västerås har nu fått tillfälle att uttala sig om befogenheten av kroppsarbetets direkta representation i riksdagen, att såsom ett upplyst samhälle sätta sig över varjehanda fördomar. Den arbetare, som det här är fråga om, tillhör icke de fruktade 'agitatorerna'. Han kommer direkt från verkstaden, direkt från det arbete, varmed han på ett ärligt sätt försörjer sig."* När Larsson kom med i riksdagen kom han i ekonomiskt trångmål

p.g.a. förlorad arbetsförtjänst. Han begärde ekonomiskt stöd av Metalls avdelning, som beslutade att låna honom 400 kr räntefritt ”samt sedermera vad han kunde behöva”.

I riksdagen arbetade Larsson mest med försvarsfrågor. 1923 kom försvarsrevisionens förslag att kostnaderna för försvaret skulle uppgå till c:a 123 milj. kr. Larsson var en av dem, som reserverade sig för en lägre kostnad. Den viktigaste posten var Konstitutionsutskottet, vars ordf. han var 1919-21 och 1924. Han var ledamot av utrikesnämnden och statsrevisor. 1922-23 och 1927 var han andra kammarens talman. Han lämnade andra kammaren för att övergå till första kammaren 1932 och tillhörde den t.o.m. 1941, då han avgick efter nära 40 år i riksdagen.

När Hjalmar Branting skulle bilda sin tredje ministär i oktober 1924 blev Larsson statsråd och chef för kommunikationsdepartementet. Han var också kvar i Rickard Sänders första ministär till juni 1926. Viktor Larsson blev en mycket bra kommunikationsminister.

Vid Larssons 60-årsdag skrevs i Västmanlands folkblad: *”I hövdingaminnenas bok för nya och åter nya släkten skall vid sidan av namnen Hjalmar Branting, F.V.Thorsson, Axel Danielsson och Fredrik Sterky stå namnet Viktor Larsson – namnet på den västmanländske järnarbetaren, som var en av de första fyra socialdemokraterna i den svenska riksdagen, som blev en av riksdagens mest aktade män, som blev andra kammarens talman, som blev statsråd och alltså fick plats vid Konungens rådsbord, som fick av riksdagen det stora förtroendet att vara en av ledarna för rikets bank och som ändå alltjämt och i allt var lika anspråkslös som han var den gången, han stod klädd i arbetsblus och filade verktyg på Aseas verkstad i Västerås.”*

Per Albin Hansson citerades i Västmanlands folkblad vid 60-årsdagen: *”Jag har suttit samman med honom i partistyrelsen mer än 20 år och i riksdagen sedan 1918 men jag har aldrig hos honom sett ett tecken på personlig fåfänga.”*

Västerås Kulturnämnds skriftserie nr 9: *”När man betänker, att Viktor Larsson slutade skolan vid 13 års ålder och därefter icke fick någon ytterligare skolutbildning måste man med beundran konstatera, hur han ändock lyckades förskaffa sig så stort mått av kunnande, och hur han kom att i tal och skrift på ett fint sätt behärska vårt språk.”*

Västerås ville hedra Viktor Larssons minne genom att platsen utanför Tekniska skolan, idag Växhuset, skulle kallas Viktor Larssons plats och förses med ett konstverk, Kunskapens träd.

Källor:

Kolbäcks kyrkoarkiv

Sveriges dödbok 1901-2009

Anders Pers, Människor Mark Meningar. Artiklar i VLT åren 1900-1947.

Westmanlands Läns Tidning, Hundra årgångar berättar.

Klippt & Skuret, Blandat gods ur femtio VLT-årgångar 1931-1980

Västerås Kulturnämnds skriftserie nr 9.

Västmanlands folkblad 15 juni 1929.

L.L.Lorichs, Västmanlands läns landsting 1863-1927.

Torsten Jansson, Historien om en stad

Sammanställt av Ulla Sköld